

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИРОБНИЦТВА ГРЕЧКИ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О.В.Аверчев, кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Н.О.Аверчева, кандидат економічних наук, викладач
Херсонський державний аграрний університет

У статті обґрунтовано необхідність і економічну доцільність вирощування гречки в умовах південного степу України. Визначено динаміку посівних площ, обсягів виробництва, урожайності гречки в Україні і Херсонській області. Розраховано показники структури і ефективності виробництва по районах області.

Ключові слова: гречка, урожайність, ефективність виробництва, динаміка посівних площ, обсяги виробництва.

Постановка проблеми. Гречка є основною круп'яною культурою. Гречана крупа має добрі смакові, поживні та дієтичні якості і посідає перше місце за складом білкового комплексу і за поживністю серед інших круп. За фізіологічною цінністю білки гречаної крупи близькі до білків курячих яєць і молока. Гречану кашу дієтологи порівнюють за складом та структурою амінокислот з м'ясом. У зерні гречки міститься 10-18% білка, 2-3% олії, 60-68% вуглеводів, 0,3-0,5% цукру. В умовах актуалізації питань екологічності виробництва важливим є те, що технологічний процес вирощування гречки не включає застосування пестицидів, що дає можливість одержати повністю екологічно безпечні продукти харчування.

Народногосподарське значення гречки полягає ще й в тому, що вона є цінною лікарською рослиною, одним із кращих медоносів, побічна продукція її виробництва (полова, солома) є цінним кормом у тваринництві.

Агротехнічне значення гречки полягає у тому, що вона зменшує забур'яненість полів, покращує фізичні властивості ґрунту, підвищує його родючість, поліпшує фітосанітарний стан. Вона є добрим попередником, оскільки засвоює важкодоступні сполуки фосфору і калію для власного живлення і залишає їх в ґрунті з рослинними рештками. Крім того, гречка є страховою культурою для пересівання озимих культур. У Південному регіоні її вирощують у післяукісних і післяжнивних

посівах, а також на зелений корм і зелене добриво. Гречка інтенсивно нарощує зелену масу і може за 50-60 днів вегетації сформуванати врожайність до 200 ц/га. Гречка є культурою безвідходної технології вирощування [1, 2]. У зв'язку з цим проблема збільшення обсягів виробництва гречки в сучасних умовах набуває особливого значення.

Результати досліджень. В умовах Степу вирощування гречки, на жаль, не знаходить широкого впровадження в систему землеробства регіону. Про це свідчать дані таблиці 1.

Таблиця 1

Виробництво гречки в усіх категоріях господарств

Показники	Зібрана площа, тис. га			Валовий збір, тис. ц				
	2005	2006	2007	2007 у % до 2005	2005	2006	2007	2007 у % до 2005
Україна	396,2	359,5	310,1	78,3	2747,3	2291,9	2174,3	79,1
Херсонська область	2,4	1,6	0,3	12,5	13,7	9,8	1,9	13,9
Питома вага області у республіканському рівні,%	0,6	0,4	0,1	x	0,5	0,4	0,1	x

За останні три роки посівні площі під гречкою по Україні перевищують 300 тис. га, валові збори складають від 21,7 до 27,5 тис. т. У Херсонській області посівні площі зменшуються і в 2007 році становлять лише 0,3 тис. га. Відповідно зменшуються і валові збори – від 13,7 до 1,9 тис. ц. Питома вага області в загальнореспубліканському виробництві гречки за три роки зменшилася від 0,5 до 0,1%. Причиною такого значного спаду виробництва стали несприятливі кліматичні умови 2007 року.

За фізіологічними нормами харчування на рік на одну особу населення необхідно 7,5 кг зерна гречки. Для повного задоволення внутрішніх потреб країни необхідно виробляти 349,8 тис. т зерна. У 2007 році фактичне виробництво до раціональної потреби становить лише 62,1%. В Херсонській області це співвідношення 8,4 до 0,2 тис. т, або 2,4%. Таким чином, населення споживає продукцію з інших регіонів.

В середньому за три роки урожайність гречки по Україні і в Херсонській області є досить низькою, що не відповідає її біологічним особливостям (рис. 1). Слід зазначити, що урожайність гречки в 2007 році в Херсонській області навіть вища, ніж середня по Україні.

Рис. 1. Урожайність гречки, ц/га

За наявності значних масивів зрошуваного землеробства відкриваються широкі можливості використання цього фактора при вирощуванні гречки в південних регіонах України. Зрошення гречки в умовах степу України забезпечує в 1,5-2 рази приріст врожаю і підвищує якість зерна. Зрошення здатне забезпечити нормальний фізіологічний розвиток гречки в період засухи, тим самим зменшити залежність врожаю від погодних умов і гарантувати отримання високого врожаю. Хімічний склад і енергетичний потенціал гречки при врожайності 20 ц/га прирівнюється до врожайності пшениці 60-65 ц/га. Нові сорти Київська, Сумчанка в умовах Вознесенської сортоділянки забезпечують врожайність 46,8 і 44,9 ц/га.

Важливим аргументом на користь широкого впровадження гречки в землеробство степової зони України є повторні посіви гречки на зрошуваних землях. Гречка для даних цілей є найбільш перспективною культурою, оскільки є скоростиглою,

стійкою до шкідників і хвороб, тривалість безморозного періоду після збирання ранніх зернових на півдні дозволяє вирощувати цю культуру. Повторні посіви гречки дають не менше 8-10 ц/га зерна гречки високої якості, сприяють інтенсивному використанню земельних і природно-кліматичних ресурсів. Крім того, гречка має унікальну біологічну особливість – у несприятливих умовах повітряної засухи вона припиняє цвітіння і зерноутворення до настання сприятливих умов.

Наші дослідження концентрації виробництва по районах Херсонської області свідчать, що найбільше вироблено гречки в 2007 році у Новотроїцькому, Чаплинському і Каховському районах, в яких розміщено значні масиви зрошуваних земель – 84,6% від загального виробництва по області (табл. 2).

Таблиця 2

Структура виробництва гречки по районах Херсонської області у всіх категоріях господарств

Район	Роки					
	2005		2006		2007	
	валовий збір, ц	у % до загально-го збору	валовий збір, ц	у % до загально-го збору	валовий збір, ц	у % до загально-го збору
Бериславський	2096	15,3	1097	11,2	-	-
Великоолександрівський	483	3,5	417	4,2	-	-
Великопетитський	2088	15,2	2555	26,0	10,0	0,4
Горностаївський	1874	13,7	1091	11,1	190,0	9,9
Каховський	50	0,4	94	1,0	280,0	14,6
Нижньосірогоський	674	4,9	949	9,7	8,7	0,5
Нововоронцовський	1813	13,2	1810	18,4	85,0	4,4
Новотроїцький	1240	9,1	421	4,3	776,0	40,4
Чаплинський	974	7,1	543	5,5	568,6	29,6
Інші	2092	15,4	881	9,0	4,0	0,2
Всього по області	13692	100,0	9827	100,0	1922,3	100,0

За останні роки структура виробництва по районах області значно змінилася (рис. 2). Це ще раз підтверджує попередні висновки щодо стабільності виробництва гречки в умовах зрошення.

Вирощування гречки економічно доцільне і приносить високі прибутки виробникам. За розрахунками Українського інституту землеробства, врожай гречки 3,5 ц/га відшкодовує всі витрати на його виробництво, тобто досягається беззбитковість виробництва [3].

Наведені в таблиці 3 розрахунки обґрунтовують попередні висновки.

Таким чином, навіть при середній врожайності 7-10 ц/га, яка реально досягнута в сільськогосподарських підприємствах країни, забезпечується високий рівень прибутковості виробництва. Рівень рентабельності виробництва гречки в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області при врожайності 7,5 ц/га в 2007 році становить 43,1%.

Значно відрізняються показники собівартості 1 ц по районах – від 76 до 242 грн. Відповідно при середній ціні реалізації 120-180 грн прибуток підприємств значно відрізняється між собою. Найвищий показник рівня рентабельності у Каховському районі – 108,6%, а сільськогосподарські підприємства Чаплинського району отримали збитки – рівень збитковості 28,3%.

Висновки. На основі вищенаведених результатів досліджень можна зробити висновок, що обмеження посівів гречки в степовій зоні України через несприятливі кліматичні умови і біологічні особливості гречки недоцільні з економічної і наукової точки зору. Важливим, на нашу думку, є необхідність врахування не тільки агрокліматичних умов і біологічних особливостей, а й стану ресурсозабезпечення і рівня застосовуваної агротехніки в регіоні. Встановлені за таким принципом межі посівів відповідатимуть як біологічній природі, так і економічній доцільності вирощування гречки.

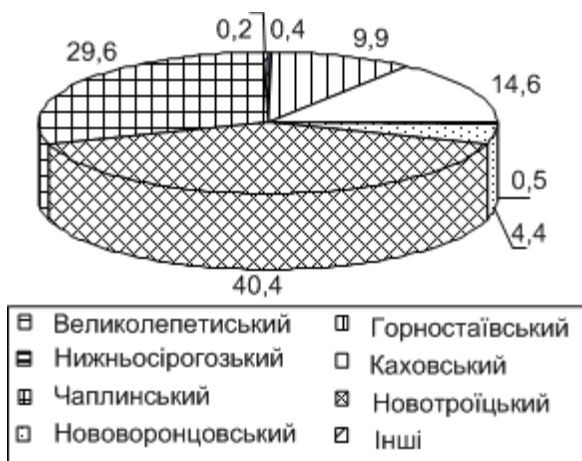
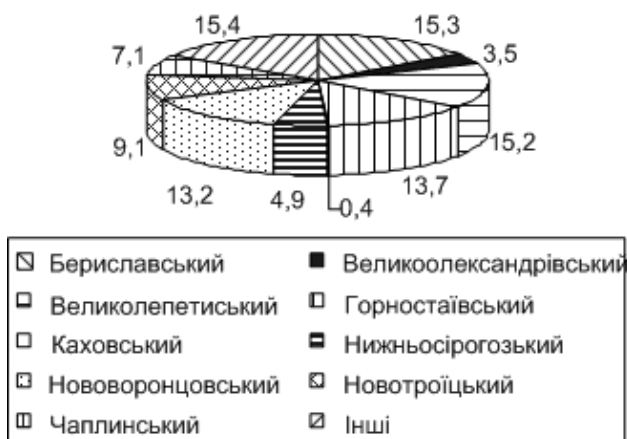

Рис. 2. Питова вага (%) районів Херсонської області у виробництві гречки

Проведені нами дослідження економічної ефективності повторних посівів гречки в умовах зрошуваного землеробства визначили значну її залежність від економічної доцільності застосовуваного при вирощуванні агротехнічного комплексу – попередника, обробітку ґрунту, строків і способів сів-

би, норми внесення добрив. Найвищий рівень рентабельності (85,4%) був при вирощуванні гречки після гороху, при обробітку агрегатом СЗС-2,1 на глибину 8-10 см при застосуванні добрив нормою $N_{45}P_{45}$ [4]. Багаторічний досвід господарств, дані науково-дослідних установ і сортовипробувальних ділянок свідчать, що при впровадженні науково обґрунтованої агротехніки з врахуванням природно-кліматичних і водогосподарських особливостей області, підприємства отримують високі і стійкі врожаї гречки.

Таблиця 3

**Ефективність виробництва гречки
в сільськогосподарських підприємствах
Херсонської області**

Показники	Всього по області	В т.ч. по районах			
		Горностаївський	Каховський	Новотроїцький	Чаплинський
Реалізовано продукції, ц	1878	291	121	579	102
Рівень товарності, %	97,7	153,2	43,2	74,6	17,9
Урожайність, ц / га	7,5	7,6	8,8	12,5	9,8
Собівартість 1 ц, грн	113,58	75,95	80,99	167,53	242,16
Ціна реалізації, грн	162,57	158,42	120,66	179,62	173,53
Прибуток на 1 ц, грн	48,99	82,47	39,67	12,09	-68,63
Рівень рентабельності, %	43,1	108,6	49,0	7,2	-28,3

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева Е.С. Культура гречихи. Ч. 1. История культуры, ботанические и биологические особенности / [Алексеева Е. С., Елагин И. Н., Тараненко Л. К. и др.]. — Каменец-Подольский: Издатель Мошак М. И., 2005. — 192 с.
2. Лихочвор В. В. Зерновиробництво. / Лихочвор В. В., Петриченко В. Ф., Івашук П. В. — Львів: НВФ "Українські технології", 2008. — 624 с.
3. Савицкий К. А. Гречиха. / Савицкий К. А. — М.: Колос, 1970. — 311 с.
4. Аверчев А. В. Гречиха – на юге Украины. / Аверчев А. В. — Херсон: Парсей, 2001. — 328 с.